УДК 504.38[341 238:504*33:34]

Булгакова М. Г., аспірант (здобувач) (Національний лісотехнічний університет України, м. Львів)

УЧАСТЬ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНИХ ПЕРЕГОВОРАХ З ПИТАНЬ ЗМІНИ КЛІМАТУ: ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ТА ЕКОЛОГО-ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ

Звернено увагу на економіко-правові та еколого-політичні аспекти міжнародних переговорів щодо глобальних змін клімату. Проаналізовано пропозиції України на міжнародних переговорах з питань зміни клімату. Запропоновано шляхи оптимізації позиції України задля запобігання зміні клімату.
Ключові слова: Україна, зміни клімату, Кіотський протокол, Рамкова конвенція ООН про зміну клімату, парникові гази.

Обращено внимание на экономико-правовые и эколого-политические аспекты международных переговоров по глобальным изменениям климата. Проанализированы предложения Украины на международных переговорах по вопросам изменения климата. Предложены пути оптимизации позиции Украины по предотвращению изменения климата.

The attention is paid on legal economic and ecological political issues of international negotiations on climate change. Ukraine's propositions for international negotiations on climate change are analyzed. Ways on optimization of the Ukraine's position to mitigate climate change are proposed.
Keywords: climate change, Kyoto Protocol, United Nations Framework Convention on climate change, green-house gases.

Постановка проблеми та її актуальність. В кінці XX століття людство постало перед необхідністю вирішення глобальної екологічної проблеми зі зміни клімату. Вирішення цієї проблеми потребує консолідованих зусиль світової спільноти, тому на рівні Організації Об'єднаних Націй (ООН) у 1992 році було підписано Рамкову конвенцію ООН про зміну клімату (РКООНЗК) та в 1997 році – Кіотський протокол. Головна мета цих міжнародно-правових документів полягає у зменшенні антропогенного впливу на кліматичну систему, оскільки, як відомо, згідно висновків наукових експертів ООН саме діяльність людини є причиною глобальних змін клімату [11].

Україна, яка підписала й ратифікувала міжнародні угоди з питань змін клімату (РКООНЗК та Кіотський протокол), є досить активним учасником міжнародного переговорного процесу в даному напрямі.

В кінці 2012 року закінчується п'ятирічний термін дії Кіотського протоколу, який є єдиним міжнародно-правовим документом щодо встановлення кількісних зобов'язань зі скорочення викидів парникових газів. Тому останні декілька років на зустрічах Сторін РКООНЗК, представники держав намагаються досягти еколого-політичних рішень у сфері запобігання глобальним змінам клімату.

Наприкінці 2011 року у місті Дурбан (Південно-Африканська Республіка) відбулася 17 Конференція Сторін РКООНЗК. Під час цієї Конференції та інших міжнародних переговорів, які відбулися в останні роки під егідою ООН щодо зміни клімату, найбільш дискусійними питаннями є: доля Кіотського протоколу після закінчення терміну його дії 31 грудня 2012 року; визначення короткострокових та довгострокових цілей зі скорочення викидів парникових газів; адаптація до зміни клімату та ін.

Багато проблем, які обговорюються на міжнародних конференціях про зміни клімату, є актуальними і для України. Зокрема, питання скорочення викидів парникових газів, використання гнучких економічних механізмів Кіотського протоколу, а також продовження терміну його дії, розроблення планів низько-вуглецевого розвитку тощо.

Отже, актуальність досліджень проблем зміни клімату полягає у тому, що держави перебувають на шляху до прийняття рішень щодо формування міжнародних еколого-політичних та економіко-правових механізмів у сфері запобігання зміні клімату задля досягнення загальносвітових еколого-економічних цілей.

Аналіз останніх досліджень. Деякі аспекти еколого-політичного та економіко-правового характеру щодо проблем зі зміни клімату висвітлені в наукових працях українських (Ю.Ю. Туниця (Екологічна Конституція Землі. Методологічні засади / за ред. акад. НАН України, д-ра екон. наук, проф. Ю. Ю. Туниці. – Львів: РВВ НЛТУ України, 2011. – 440 с.), Т.П. Галушкіна (Економіка природокористування. – Харків: Бурун Книга, 2009. – 480 с.), В.Я. Шевчук, Н.П. Іваненко, С.Х. Кубланов, В.Й. Ласкаревський, Н.В. Парасюк, В.А. Толкачов, І.В. Трофимова (Глобальні зміни клімату: економіко-правові механізми імплементації Кіотського протоколу в Україні / за ред. В. Я. Шевчука. – К.: Геопринт, 2005. – 150 с.), Т.Ю. Туниця (Взаємозв'язок сталого розвитку лісового господарства України з ратифікацією Кіотського протоколу та формуванням міжнародного ринку квот на викиди парникових газів. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2003. – Вип. 13.3. – С. 312-321), І.В. Трофимова (Проблеми і стратегія виконання Україною Рамкової конвенції ООН про зміну клімату / І. В. Трофимова, В. Я. Шевчук та ін. – К.: УІНСіР, 2001. – 96 с.) та ін.) та зарубіжних (Mary Robinson, Stephen Humphreys, Simon Caney, Dinah Shelton, Peter Newell, Sam Adelman, Philippe Cullet,

Frances Seymour, Paul Hunt, Rajat Khosla, Jon Barnett, Kye Mesa Barnard, John Mutter (Climate change and human rights / The International Council on Human Rights Policy, Geneva, 2009. – 368 pages), Семенихина В.А. (Правовое регулирование охраны климата: сравнительно-правовой анализ [9]) та ін.) вчених.

У працях українських вчених аналізуються деякі правові передумови для імплементації гнучких економічних механізмів Кіотського протоколу. В наш час в науковій літературі не висвітлено ряд важливих питань в цьому напрямі, таких як: еколого-політичні аспекти участі України в міжнародному переговорному процесі щодо зміни клімату; результативності імплементації міжнародних угод про зміни клімату; формування пропозицій України на міжнародних переговорах зі зміни клімату тощо.

Метою статті є економіко-правовий та еколого-політичний аналіз участі України у вирішенні глобальних проблем зі зміни клімату на міжнародному рівні та формування пропозицій для запобігання змінам клімату.

Виклад основного матеріалу. Світова спільнота впродовж останніх десятиліть намагається розробити механізми боротьби із глобальною екологічною проблемою зі зміни клімату. Важливою міжнародною угодою, що встановлює кількісні зобов'язання зі скорочення викидів парникових газів, є Кіотський протокол. Згідно з Кіотським протоколом, промислово розвинені країни повинні скоротити свої сумарні викиди шести парникових газів в період 2008-2012 років не менше, ніж на 5,2% порівняно з рівнем 1990 року. Найбільш високі зобов'язання щодо зниження викидів на 8% – взяли на себе країни Європейського Союзу. Україні достатньо не перевищувати власні викиди рівня 1990 року [4].

Через вигідні для України умови Кіотського протоколу, у зв'язку із економічним спадом після 1990 року та зменшенням викидів парникових газів, в Україні існує потенційний надлишок квот в кількості 1250 млн тонн [1, С. 10], який наша держава може реалізувати країнам, що зобов'язані скорочувати викиди парникових газів відповідно до Кіотського протоколу.

У зв'язку із закінченням п'ятирічного терміну дії Кіотського протоколу в кінці 2012 року, в останні роки між державами тривають міжнародні переговори, спрямовані на підготовку нової міжнародної угоди, яка повинна регулювати питання скорочення викидів парникових газів.

Остання зустріч на міжнародному рівні – 17-а Конференція Сторін РКООНЗК відбулася в грудні 2011 року. Україна висловила своє бачення щодо основних питань переговорного процесу. Своєю позицією Україна декларує підтримку зусиль міжнародного співтовариства, спрямованих на обмеження і скорочення антропогенних викидів та збільшення поглинання парникових газів, підкреслює нагальну необхідність створення міжнародного режиму з протидії зміні клімату і прагне до узгодження та подальшого підписання глобальної та всеосяжної юридично зобов'язуючої угоди з метою стримування зростання глобальної температури в межах 2°С, підтримує необхідність

вирішення ключових питань щодо другого періоду зобов'язань згідно з Кіотським протоколом [6].

Одним із ключових аспектів позиції України та міжнародного переговорного процесу з питань зміни клімату загалом, є кількісні зобов'язання країн щодо скорочення викидів парникових газів. Україна бере на себе зобов'язання щодо такого рівня викидів парникових газів, який на період до 2020 року не перевищуватиме 80% від рівня базового 1990 року за умови функціонування міжнародних проектних та ринкових механізмів [6].

Варто відзначити, що така мета України свідчить про відсутність реальних намірів зі скорочення викидів парникових газів, оскільки рівень викидів парникових газів, наприклад, 2009 року становить близько 40% від рівня викидів 1990 року [5]. З цього випливає, що Україна має право підвищувати рівень викидів парникових газів та можливості торгувати квотами на викиди парникових газів.

В той же час, Україна висловила свою готовність розглядати та прийняти більші обмеження викидів, якщо економіка України отримає доступ до фінансових і технологічних ресурсів для впровадження низьковуглецевих енергоефективних технологій [6]. Оголошені Україною наміри є позитивними тенденціями та створюють передумови для сприяння Україною запобіганню глобальним змінам клімату та досягненню консенсусу задля вирішення глобальних екологічних проблем на міжнародному рівні.

Загалом, зобов'язання більшості країн зі скорочення викидів парникових газів є недостатніми. Рекомендовані вченими скорочення для утримання потепління до 2˚С є 25-40% від 1990 року до 2020. Країни (учасники РКООНЗК та Кіотського протоколу) поки що заявили про сумарні скорочення 12-18% до 2020 року від рівня 1990 [10]. Таким чином, усі держави, в тому числі й Україна, повинні вживати заходи щодо прийняття еколого-політичних рішень, які передбачають скорочення викидів, необхідні для утримання глобального потепління згідно висновків наукових експертів.

На міжнародних переговорах Україна також підтримувала необхідність докладання зусиль для продовження дії першого періоду Кіотського протоколу [6]. Така позиція України пов'язана із тим, що дана угода дає можливість використовувати гнучкі економічні механізми, які сприяють залученню додаткових інвестицій в екологізацію економіки України та скорочення викидів парникових газів. Позицію щодо продовження терміну дії Кіотського протоколу підтримував і Європейський Союз та інші держави. Зазначимо, що під час переговорних процесів, деякі важливі учасники (Росія, Канада та Японія) виступали проти продовження терміну дії Кіотського протоколу.

Громадськість України підтримує рішення України про приєднання до другого періоду Кіотського протоколу та позитивно схвалює заяви про можливість взяття більш амбітних зобов'язань зі зниження викидів парникових газів, наголошуючи, що енергоємність ВВП України у 2,6 рази перевищує середній рівень енергоємності ВВП країн світу [3] і головним потенціалом ско-

рочення викидів парникових газів у країні повинна стати політика підвищення енергоефективності [1, С. 6].

Зрозуміло, що заходи у сфері екологізації української економіки потребують додаткових фінансових ресурсів, але вони є необхідними та продиктованими вимогами часу, в тому числі і нагальністю вирішення глобальних екологічних проблем, та можуть впроваджуватися внаслідок надходжень коштів від реалізації гнучких економічних механізмів Кіотського протоколу.

Важливим аспектом міжнародного переговорного процесу є питання використання наукових даних міжурядової групи експертів ООН зі зміни клімату [11], які вказують на антропогенне походження проблем зі зміни клімату, адже відомо, що існують різні точки зору щодо причин зміни клімату та їх антропогенного походження. Таким чином, учасниками Конференції Сторін РКООНЗК визнано, що зменшення викидів парникових газів є необхідним згідно із науковими даними, що задокументовано у Четвертому звіті Міжурядової групи експертів зі зміни клімату [11]. У зв'язку із цим, необхідним є утримання глобального росту температури не вище 2°С від доіндустріального рівня. Тому сторони повинні вжити негайних заходів для того, щоб досягти цієї довгострокової мети. Також визнано потребу у вирішенні питання посилення довгострокових цілей щодо перегляду довгострокової глобальної мети на основі наявних наукових знань, включаючи питання із утримання глобального росту температури на рівні 1,5°С. При цьому вказано, що існує розбіжність між задекларованими державами кількісними показниками зі скороченням викидів парникових газів та необхідним скороченням викидів для утримання глобального росту температури, згідно із висновками міжурядової групи експертів ООН.

У зв'язку із вказаним вище, промислово розвинуті країни (до яких належить і Україна) закликано до збільшення своїх кількісних показників зі скорочення викидів парникових газів [8].

На 17-ій Конференції Сторін РКООНЗК прийнято рішення про продовження терміну дії Кіотського протоколу. Було узгоджено, що другий період зобов'язань цього протоколу розпочнеться у 2013 році. Термін дії другого періоду зобов'язань Кіотського протоколи поки не визначено. Таким чином, 35 промислово розвинених країн, в тому числі й Україна, до 1 травня 2012 року повинні подати в Секретаріат РКООНЗК інформацію щодо кількісних показників зі скорочення викидів парникових газів на другий період зобов'язань Кіотського протоколу.

Отже, домовленості, досягнуті на міжнародних переговорах у Дурбані, є кроком вперед, але оголошені зобов'язання держав зі зниження викидів парникових газів є недостатніми для запобігання росту температури на планеті згідно висновків наукових експертів. Тому амбітні кількісні показники зі скорочення викидів кожної з держав є вкрай необхідними задля утримання глобального зростання температури.

Проблемою у досягненні консенсусу на міжнародному рівні є те, що держави в першу чергу дбають про вигоду та забезпечення економічних інтересів своєї держави. Тому поки кожен уряд не усвідомить, що певними своїми інтересами слід поступитися заради боротьби із змінами клімату на глобальному рівні, до того часу ефективність міжнародних зобов'язань буде низькою [2]. Запобігання глобальним змінам клімату є можливим лише при усвідомленні усіма державами необхідності скорочення викидів парникових газів, потреб у низьковуглецевому розвитку, передачі технологій країнам, які розвиваються, необхідності у прозорому використанні коштів, які надходять внаслідок міжнародних домовленостей у сфері зміни клімату та оголошення амбітних юридичних зобов'язань щодо змін клімату, відповідно до висновків наукових експертів.

Висновки. Із наведеного вище можна зробити деякі висновки:

1) Усі без винятку держави повинні усвідомити терміновість та необхідність вирішення глобальної екологічної проблеми зі зміни клімату та вживати заходів задля запобігання глобальним змінам клімату. У зв'язку із недостатністю цілей зі скорочення викидів парникових газів, відповідно до наукових даних, Сторони РКООНЗК повинні взяти на себе більш амбітні зобов'язання, порівняно з тими, які були оголошені раніше.
2) Кількісні зобов'язання України зі скорочення викидів парникових газів повинні базуватися на висновках Міжурядової групи експертів ООН з питань зміни клімату та рішеннях Конференції Сторін РКООНЗК, які закликають до посилення зобов'язань зі скорочення викидів для утримання глобального росту температури на рівні 2˚С від доіндустріального рівня із можливістю перегляду довгострокових цілей задля необхідності утримання росту температури на рівні 1,5˚С. Відповідні плани досягнення показників зі скорочення викидів повинні знайти відображення у національному законодавстві України.
3) Україна повинна вживати заходів щодо ефективного використання можливостей Кіотського протоколу задля екологізації економіки України та ін.

1. Бараннік В. О. ПостКіотські домовленості – новий план дій для України. Аналітичний матеріал / В. О. Бараннік // Національний інститут стратегічних досліджень. – 14 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.db.niss.gov.ua/docs/energy/PostKiotski.pdf. **2.** Дубовіч І. А., Булгакова М. Г. Участь України у вирішенні глобальних проблем зі зміни клімату / І. А. Дубовіч, М. Г. Булгакова // Економіка природокористування і охорони довкілля: зб. наук. пр. ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2011. – С. 100-105. **3.** Енергетична стратегія України на період до 2030 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2008_03_26/FIN38530.html#. **4.** Лось Н. М. Організаційно-економічні основи реалізації механізмів Кіотського про-

токолу, 2006. [Електронний ресурс] / Н. М. Лось. – Режим доступу: http://kadrlis.com.ua/naykovi_doslidzhennja.htm. **5.** Національний кадастр антропогенних викидів із джерел і абсорбції поглиначами парникових газів в Україні за 1990-2009 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.neia.gov.ua/nature/doccatalog/document?id=126931. **6.** Позиція делегації України на 17-й Конференції Сторін РКЗК ООН та 7-й Зустрічі Сторін Кіотського протоколу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.neia.gov.ua/nature/control/uk/publish/article?art_id=133019&cat_id=133013. **7.** 2050: Прогноз викидів парникових газів в Україні. Робоче резюме. Програма підтримки розвитку вуглецевого ринку в Україні. Підготовлено для Європейського банку реконструкції та розвитку, 2011. – 40 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ebrd.com/downloads/sector/eecc/GHG_emissions_projections_for_Ukraine_20111024_UKR.pdf. **8.** Результати діяльності робочої групи із питань довгострокової співпраці за РКООНЗК у Дурбані (2011) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://legalanalytics.com.ua/uk/component/content/article/12-ekologichnaprograma/93-durban4.html. **9.** Семенихина В. А. Правовое регулирование охраны климата: сравнительно-правовой аналіз : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук / В. А. Семенихина. – Москва: Інститут держави і права Російської Академії Наук, 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.igpran.ru/prepare/avtoreferati/semenihina.pdf. **10**. Україна може зберегти Кіотський протокол на кліматичних переговорах. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://climategroup.org.ua/?p=1750). **11.** IPCC Fourth Assessment Report: Climate Change 2007 (AR4). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ipcc.ch/publications_and_data/publications_and_data_reports.shtml#. **12.** United Nations Climate change secretariat. Press release. Durban conference delivers breakthrough in international community's response to climate change [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unfccc.int/files/press/press_releases_advisories/application/pdf/pr20111112cop17final.pdf.

Рецензент: д.е.н., професор Левицька С. О. (НУВГП)